

Wanda Gonzúrová

Dáma s tímto exotickým jménem mne docela obyčejně avšak srdečně přijala ve své fakultní pracovně. Na Českém vysokém učení technickém jsem byla ve svém životě poprvé a tak jsem si užívala interiér krásné leč přístupově trochu složité klasicistní budovy na Novém Městě pražském. Vůbec poprvé jsem paní profesorku viděla na koncertě ve Španělském sále, kde ji po celou přestávku obklopovali její bývalí studenti.

„Podle toho, jak jsem vás vnímala mezi bývalými žáky, bych řekla, že jste se svého povolání nikdy nevzdala a nikdy nevzdáte. Hrála jste si jako holčička na učitelku slepých panenek?“

Wanda Gonzúrová se směje, ale s odpovědí nespěchá: "Nehrála, nebo ne víc než každá malá holčička. Že budu učitelkou nebo středoškolskou profesorkou mě napadlo až na vysoké škole. U nás v rodině převládaly technické obory. Bylo výjimečné už to, že jsem šla na přírodovědeckou fakultu studovat chemii, fyziku a matematiku. Ke konci studia jsem se vdala a po promoci jsem šla na mateřskou. Když byly dceři dva roky, osmělila jsem se a zúčastnila se výběrového řízení na tehdejší Střední všeobecně vzdělávací školu pro mládež s vadami zraku. Šla jsem to jen tak zkusit, protože bych už byla ráda učila. Leč přijímací komise se mne ptala na motivaci a položila otázku, jestli mám vztah k lidem se zrakovým postižením a jestli se mi bude ta práce líbit. Pravdomluvně jsem odpověděla, že si ani nepamatuju, zda jsem někdy byla v kontaktu třeba s nevidomým člověkem a tudíž nemám ani tušení, zda se mi to bude líbit. Dodatečně jsem usoudila, že tak drzého uchazeče prostě nemohou přijmout. Přijali mne. Nastoupila jsem v září 1968, hnedle po okupaci spřátelenými vojsky, a vystoupila jsem v roce 2002 v době, kdy už jsem měla jít do důchodu. Teď bych tedy mohla konečně konkurzní komisi s čistým svědomím odpovědět - práce se zřetově postiženými studenty se mi opravdu líbila a líbí..."

„Jestliže vás první kontakt s nevidomými žáky zastihl nepřipravenou, jaká byla vaše první reakce na třídu, kde každý viděl něco jiného neb o vůbec nic?“

„Zpočátku jsem byla hrozně lítostivá, najednou jsem si uvědomila, co člověku chybí, když má zbytky zraku nebo ani ty ne. Brzy jsem však pochopila, že lítost do upřímného vztahu nepatří, a tak se ze mne stala oblíbená semetrika s dobrým srdcem. Vztahy mezi mnou a studenty byly vždycky celkem dobré, ačkoliv jsem učila tak nepopulární předměty jako je chemie, matematika a fyzika, později výpočetní technika a informatika.“

„V době, kdy jste nastoupila do práce na střední škole, jste neměla žádnou průpravu pro práci se studenty, kteří toho moc nevidí. Doma jste měla malé dítě, které také potřebovalo péči. Kde jste začala rozmatávat to klubíčko nastalých problémů?“

„Moji dcerku přijali doslova protekčně do mateřské školy pro děti s vadami zraku, která byla hnedle vedle té střední. Holčičce se tam líbilo a já si ji mohla vyzvedávat z kraje odpoledne. Když byla nemocná, zaskakovala moje maminka, nebo „teta z baráku“. Později šla moje dcera do běžné mateřské školy, ale myslím, že raný kontakt s dětmi, kterým něco chybí, ji předurčil pro pozdější povolání... Když jsem takto zajistila péči o dítě, přihlásila jsem se na Fakultu speciální pedagogiky, abych se tedy konečně něco podstatného dozvěděla o handicapu svých studentů. Úplně jsem zahořela pro tehdejší první digitální a elektronické pomůcky, učila jsem například čtení s Optakonem. Záliba v speciálních pomůčkách mne už nikdy neopustila. Myslím ale, že kdybych neměla opravdu upřímný lidský zájem o osobnosti a životy svých studentů, škola sama by mi nepomohla. Spoustu věcí jsem se učila za pochodu - jak jim vysvětlit prostředí, v kterém se nacházejí a které neznají. Nebo jsem třeba vymýšlela různé názorné pomůcky, využívala všechny dostupné modely a pokud nebyly, sama jsem si je vytvořila.“

Nedá mi to, a pokládám paní profesorce několik cvičných otázek: „Jak znázorníte vektor?“ „To je přece jednoduché, jako šíp „A jak světelný paprsek?“ „ Stačí tyčka na podpěru květin nebo třeba špejle.“ „A vlnění?“ „Gumou teplákovou nebo kloboukovou: Ale nemyslete,“ poznamenává profesorka skromně, „že na to musí být člověk nějak geniální. Všechny fyzikální i chemické úkazy jsou všude kolem nás. A když nejsou zcela zřetelné, dají se matematicky odvodit. Vezměte si optiku - nevidomý student nepochopí, jak po smyslové stránce funguje čočka, ale jakmile má matematické myšlení, problém se ze smyslového prostředí přestěhuje do matematické představy, a normálně se vypočítá. Spousta dětí a studentů tyhle věci pochopí, když je vysvětlíte jednoduše a názorně. Dnes, když existují fusery, je to mnohem jednodušší. Vytvořím pomocí počítače třeba nějaký graf, který vytisknu a pomocí fuseru udělám jeho hmatnou podobu. Studenti si pak mohou osahat, jak taková křivka vypadá a jakou matematickou rovnicí je vyjádřená.“

„Jaujau, pravím upřímně při vzpomínce na svá gymnazijní léta. "Vás by měli naklonovat. Kdyby mně kdy takhle matykář vysvětlil, o co jde v goniometrii, měla bych dneska možná Nobelovu cenu," vtipkuji, ale s vědomím naprosto zásadních pravd, které od Wandy Gonzúrové slyším, bohužel se zpětnou platností čtyřiceti let. Asi jsem měla tehdy přeci jen chodit do speciální školy, přemítám v duchu, ale už je pozdě na změny.

„Jakkpak jste se popasovala s Braillovým písmem?“ ptám se zákeřně.

„Bez brailly si svou práci vůbec nedovedu představit, ani tehdy, ani teď. Ovšem, jako většina koukačů čtu brailly očima, a to i z braillského řádku. Když mám na ty puntíky sáhnout, pořád musím přemýšlet kolik jich je a jak jdou po sobě. To mi už asi zůstane.“

„ V úvodu jste o sobě řekla, že jste byla oblíbená semetrika. Myslím, že znám tenhle typ kantorů. Ale vy jste přeci jen učila na škole, kde byly studenti nějak znevýhodnění. Nechala jste někdy někoho rupnout?“

„Ano, určitě. Co má být, má být. Zajímavé ale je, že většinu těch, kterým se moje předměty nelíbily, jsem přesvědčila, že je nutné se učit. Pravda je, že někteří z posledního ročníku studentů, které jsem učila výpočetní techniku, mou snahu naučit je práci na PC bojkotovali. Asi mají víc vlastních zájmů a méně kázně než ti předešlí. Nicméně, na druhou stranu mne nadchl absolvent, který se ke mně přihlásil na doplňkový kurz s tím, že to, co se měl naučit na střední škole, přece jen potřebuje. To pak člověk hned prožije něco jako satisfakci“, usmívá se spokojeně paní profesorka.

„Jak jste to měla s kázní ve třídě?“

„Nepamatuji si žádná dramata. Naopak, i když se třeba někdo špatně učil, měli jsme dobrý vztah, on respektoval mne a já respektovala jeho nedostatek talentu pro své předměty. Nemusíte přeskakovat velehory, důležité je mít porozumění a sympatie pro všechno, co jakkoliv přečnává standardní terén.“

S paní profesorkou jsme si dost detailně povídaly o tématech, která bezprostředně souvisejí s užíváním informatiky zrakově postiženými studenty. Tento cíl si vytklo středisko Tereza při Fakultě jaderné a fyzikálně inženýrské. Paní profesorka se podílí nejen na výuce počítačové gramotnosti, ale i na řešení problémů souvisejících se zpřístupňováním zápisů matematických a přírodovědných textů především nevidomým. Je pro tuto práci tak zaujatá, že by mohla třeba o půlnoci zvládnout prezentaci posláni Centra Tereza na jakémkoliv mezinárodním fóru. Samozřejmě, nebudeme ji budít nebo jakkoliv zneužívat, ale možná by stálo za úvahu požádat ji o seminář nebo besedu na téma, které by mohlo zajímat každého, kdo chce vědět, co je to počítačová gramotnost. Jakkoliv nejsem moc talentovaný uživatel počítače, naslouchala jsem Wandě Gonzúrové s porozuměním, zájmem a hlavně s přesvědčením, že takhle by to měli umět vysvětlovat všichni, kdo kdy na sebe vzali úkol popsat třeba, jak vypadá blind friendly software. Ještě pár návštěv, paní profesorko, a budu to mít v paži!

Jaroslava Novotná